

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

De minister voor Rechtsbescherming
drs. S. Dekker
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Afdeling Strategie

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

datum 23 november 2017
doorkiesnummer
e-mail
ons kenmerk
uw kenmerk
bijlage(n) 1
onderwerp Advies conceptwetsvoorstellen vervolging en berechting MH17

t (088) 361 00 00
f (088) 361 00 22
www.rechtspraak.nl

Geachte heer Dekker,

Bij brief van 11 oktober 2017, , verzocht u de Raad voor de rechtspraak (de 'Raad')
advies uit te brengen inzake:

- het Wetsvoorstel houdende Goedkeuring van het op 7 juli 2017 te Tallinn tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Oekraïne inzake internationale juridische samenwerking met betrekking tot misdrijven die verband houden met het neerhalen van vlucht MH17 van Malaysia Airlines op 17 juli 2014 (Trb. 2017, 102) (hierna: de Goedkeuringswet), en
- het Wetsvoorstel houdende Bepalingen samenhangend met de vervolging en berechting in Nederland van strafbare feiten die verband houden met het neerhalen van Malaysia Airlines vlucht MH17 op 17 juli 2014 (hierna: de Uitvoeringswet).

HET WETSVOORSTEL

De Wetsvoorstellen strekken tot goedkeuring en uitvoering van het op 7 juli 2017 te Tallinn tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Oekraïne inzake internationale juridische samenwerking met betrekking tot misdrijven die verband houden met het neerhalen van vlucht MH17 van Malaysia Airlines op 17 juli 2014 (Trb. 2017, 102). Het sluiten van dit verdrag hangt samen met de beslissing van de landen Australië, België, Maleisië, Oekraïne en Nederland – de landen wiens opsporingsautoriteiten samenwerken in het Joint Investigation Team (JIT) – om de vervolging en berechting van deze strafbare feiten in Nederland volgens de regels van het Nederlandse straf(proces)recht te laten plaatsvinden.¹

Grote, internationale strafrechtelijke onderzoeken komen vaker voor. Toch wordt het strafrechtelijk onderzoek naar het neerstorten van MH17 gekenmerkt door een aantal bijzonderheden. In de eerste plaats is er sprake van een feitencomplex dat zich heeft afgespeeld in een gebied waar ook thans nog

¹ Kamerstukken II 2016-2017, 33 997, nr. 98.

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 2 van 18

steeds sprake is van een voortdurend gewapend conflict. Dit maakt het doen van een onderzoek in het gebied uiterst lastig. In de tweede plaats zal Oekraïne eventuele verdachten met de Oekraïense nationaliteit niet aan Nederland kunnen uitleveren. De Oekraïense Grondwet verbiedt namelijk de uitlevering van eigen onderdanen. In de derde plaats is er sprake van een groot aantal nabestaanden, afkomstig uit verschillende delen van de wereld.

Het aanknopingspunt voor de Nederlandse rechtsmacht is de nationaliteit van de slachtoffers. Om discussies over de reikwijdte van die rechtsmacht te voorkomen, wordt met de onderhavige Wetsvoorstellen buiten twijfel gesteld dat de vervolging en berechting in Nederland alle slachtoffers kan omvatten, ongeacht hun nationaliteit. De Uitvoeringswet strekt er voorts toe enige wettelijke voorzieningen te treffen met betrekking tot en voortvloeiend uit die vervolging en berechting, waaronder:

- het aanwijzen van de rechtbank Den Haag als bevoegde rechtbank om kennis te nemen van strafbare feiten die verband houden met het neerstorten van vlucht MH17;
- een aanpassing van de regeling inzake de overname van strafvervolging met betrekking tot een vreemdeling die zijn vaste woon- of verblijfplaats buiten Nederland heeft (in afwijking van artikel 552y van het Wetboek van Strafvordering (Sv));
- een regeling voor de gebruikmaking van videoconferentie in het kader van de berechting (waarbij wordt afgeweken van het Besluit videoconferentie);
- het buiten toepassing verklaren van een tweetal artikelen van de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen, omdat Nederland ter zake van onderdanen van Oekraïne niet zelf het vonnis ten uitvoer kan leggen.

Na overleg met de gerechten, adviseert de Raad als volgt.²

HOOFDLIJNEN VAN HET ADVIES

De Raad onderkent het belang van de Wetsvoorstellen. Het gaat hier om een unieke situatie die om uitzonderlijke wetgeving vraagt, waarmee bij hoge uitzondering wordt afgeweken van enkele basisbeginselen van het strafproces. De Wetsvoorstellen stuiten in de huidige vorm echter op een aantal bezwaren. De Raad vraagt u daarom om deze op de in dit advies genoemde onderdelen te verduidelijken en aan te passen.

De berechting van verdachten die vermoedelijk strafbare feiten hebben gepleegd die verband houden met het neerstorten van MH17 zal, als deze gaat plaatsvinden, een proces vormen dat in Nederland van

² De Raad voor de rechtspraak heeft op grond van artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie een wettelijke adviestaak met betrekking tot nieuwe wets- en beleidsvoorstellen die gevolgen hebben voor de rechtspraak. De adviezen worden vastgesteld na overleg met de gerechten. De Raad voor de rechtspraak is een adviescollege in de zin van artikel 79 en 80 van de Grondwet. Bij het opstellen van zijn adviezen beoordeelt de Raad de voorgenoemde wet- en regelgeving in het bijzonder op de gevolgen voor de organisatie en de werklast van de gerechten en op de (praktische) toepasbaarheid en uitvoerbaarheid. Rechters zijn bij de behandeling van individuele zaken niet gebonden aan de inhoud van de wetgevingsadviezen van de Raad voor de rechtspraak.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk L
pagina 3 van 18

ongekende omvang is en dat nationaal en internationaal op grote belangstelling kan rekenen en nauwkeurig zal worden gevolgd. Voor een grondige en gedegen advisering over de implicaties daarvan is meer tijd nodig. Maar ook dan is het onmogelijk om op voorhand alle aspecten die van belang zijn te kunnen voorzien.

Gegeven deze beperkingen is het van belang dat de rechters die eventuele zaken gaan behandelen voldoende in de gelegenheid worden gesteld en ruimte krijgen om op basis van de omstandigheden die zich in het proces voordoen te kunnen beoordelen en beslissen welke maatregelen wel en welke niet nodig zijn ter waarborging van het recht op een eerlijk proces als bedoeld in artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Dat betekent dat voorkomen moet worden dat een te grote gedetailleerdheid van de regeling de rechter te weinig armslag biedt om op een concrete zaak toegesneden beslissingen te kunnen nemen.

Dat neemt niet weg dat de Raad nog op diverse punten leemtes en onduidelijkheden ziet in het Verdrag, de Uitvoeringswet en de toelichtingen op de Wetsvoorstellen. Zij zijn terug te voeren op zowel de rechtsstatelijke waarborgen voor het te voeren proces als op de praktische uitvoering daarvan. Dit geldt in het bijzonder voor de voorstellen met betrekking tot de toepassing van videoconferentie in de fase van berechting en de rechtsbijstand. Deze regelingen zijn cruciaal en in de visie van de Raad nog onvoldoende uitgewerkt in de Wetsvoorstellen. Ook onderwerpen als de positie van nabestaanden, de te voeren processtaat, vertolking en vertaling verdienen aandacht en een nadere uitwerking. Hierna volgt een toelichting op deze aspecten.

ADVIES

1. Het gebruik van videoconferentie

Met het Verdrag en de Uitvoeringswet wordt afgeweken van het beginsel dat een verdachte van wie de vrijheid is ontnomen zijn aanwezigheidsrecht kan uitoefenen door fysiek aanwezig te zijn bij zijn berechting. Deze afwijking wordt gecompenseerd door de introductie van de mogelijkheid om in de fase van berechting gebruik te maken van videoconferentie. In de MvT Goedkeuringswet (p. 5 e.v.) wordt verwezen naar rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) waaruit zou voortvloeien dat videoconferentie een acceptabel instrument kan zijn om recht te doen aan het aanwezigheidsrecht van een verdachte op grond van artikel 6 EVRM.

De berechting via videoconferentie zal gelden als een procedure op tegenspraak (artikel 4, vijfde lid, Uitvoeringswet). Het is aan de rechter om te beslissen of van die mogelijkheid gebruik wordt gemaakt. De verdachte moet daarmee wel eerst hebben ingestemd. Zijn instemming kan hij nadien niet intrekken. In gevallen waarin de verdachte die instemming weigert, is er de mogelijkheid van het uitdrukkelijk machtigen van een raadsman en ten slotte de berechting bij verstek.

De Nederlandse regering heeft in het verleden op meerdere momenten expliciet de mogelijkheid om een verdachte te horen en te berechten door middel van videoconferentie uitgesloten. De reden daarvoor

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 4 van 18

lijkt vooral te zijn gelegen in het feit dat aan het verhoor van een verdachte – anders dan dat van andere procesdeelnemers – met meer waarborgen dient te worden omkleed.

In de toelichtende nota bij de aanbiedingsbrief van de minister van Buitenlandse Zaken aan de voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer van 31 mei 2010 ter zake van het Tweede Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken³ wordt opgemerkt:⁴

“Krachtens het achtste lid [lees: van artikel 9 van het Tweede Aanvullend Protocol, Rvdr] kunnen de bepalingen over het verhoor per videoconferentie ook worden toegepast op de verdachte of “de persoon tegen wie een strafvervolging is ingesteld.” Beide gebruikte termen betreffen naar Nederlands recht “de verdachte.” Staten zijn volledig vrij om van de in dit lid gegeven mogelijkheid gebruik te maken. In elk geval is blijkens de derde volzin de instemming van de verdachte vereist. De regering is voornemens om de in het negende lid voorziene verklaring af te leggen dat het verhoor per videoconferentie niet ten aanzien van de verdachte kan worden toegepast. Het verhoor van verdachten vereist meer waarborgen dan het verhoor van getuigen en deskundigen, vastgelegd in een aparte regeling. Een zelfde verklaring is afgelegd bij de EU-rechtshulpovereenkomst (zie Kamerstukken II 2001/02, 28 350, nr. 3, blz. 16–17).”

In artikel 2 van het Besluit videoconferentie⁵ worden beperkingen gesteld aan het gebruik van videoconferentie. Volgens die bepaling is het gebruik van videoconferentie uitgesloten ten aanzien van de verdachte van een strafbaar feit waarbij een dodelijk slachtoffer is gevallen (eerste lid, onder d), ten aanzien van de verdachte indien het slachtoffer ter zitting gebruik maakt van het spreekrecht (eerste lid, onder e) en, tenzij met instemming van de verdachte of diens raadsman, in zijn algemeenheid bij de inhoudelijke behandeling van de zaak ter terechtzitting voor de meervoudige kamer (tweede lid, onder b).

Op pagina 4 van de Memorie van Toelichting bij de Uitvoeringswet (de “MvT Uitvoeringswet”) wordt nog gerefereerd aan de Wet herziening regeling internationale samenwerking in strafzaken.⁶ In de wetsgeschiedenis van deze wet wordt de verwachting uitgesproken dat het gebruik van videoconferentie algemener zal worden en de toepassing zal worden uitgebreid tot het verhoor van verdachten.⁷ In artikel 5.1.9, eerste lid, van de Wet herziening regeling internationale samenwerking in strafzaken is daaraan uitvoering gegeven door videoconferentie mogelijk te maken bij het verhoor van verdachten in het kader van de opsporing en vervolging van strafbare feiten. De wetgever heeft het verhoor van verdachten in de fase van de berechting hierin echter niet willen regelen.⁸

³ Trb. 2002, 30 en Trb. 2008, 157.

⁴ Kamerstukken II 2009-2010, 32 406 (R 1913), nr. A/1, p. 13.

⁵ Stb. 2006, 610.

⁶ Stb. 2017, 246.

⁷ Kamerstukken II 2015-2016, 34 493, nr. 3, p. 8.

⁸ Kamerstukken II 2015-2016, 34 493, nr. 3, p. 20.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 5 van 18

Met het Verdrag en de Uitvoeringswet wordt van dit uitgangspunt afgeweken. Dat wordt ook toegelicht. In de kern komt die toelichting erop neer dat videoconferentie bij gebrek aan beter mogelijk wordt gemaakt in gevallen waarin dat tot nu toe niet opportuun werd geacht. Het ligt dan ook in de lijn der verwachtingen dat aan het gebruik van videoconferentie in het Verdrag en de Uitvoeringswet aanvullende waarborgen worden gesteld. Hoewel de Raad begrip heeft voor de praktische moeilijkheden ziet de Raad deze waarborgen in de Wetsvoorstellen onvoldoende terug. Maar ook andere aspecten van videoconferentie verdienen nadere uitwerking en verduidelijking. De Raad licht dat als volgt toe.

Artikel 8 van het Verdrag voorziet weliswaar in enkele waarborgen, maar daarbij valt op dat de verantwoordelijkheid daarvoor grotendeels bij de autoriteiten in Oekraïne wordt belegd. Zie met name artikel 8, vijfde lid, onder a en d, en zesde lid. Dit roept de vraag op of de Nederlandse rechter die waarborgen kan toetsen en zo ja, hoe.

Onduidelijk is bovendien of en in hoeverre het Besluit videoconferentie steeds van toepassing is nu daarvan in artikel 4 van de Uitvoeringswet wordt afgeweken. De Raad geeft in overweging om in ieder geval het bepaalde in de artikel 4 van het Besluit videoconferentie over te nemen in de Uitvoeringswet of naar de toepasselijkheid daarvan expliciet te verwijzen. In dit artikel worden verschillende eisen gesteld aan de inrichting van het systeem door middel waarvan videoconferentie wordt toegepast.

In artikel 8, vierde lid, van het Verdrag is de verdere invulling van onder meer de technische middelen en specificaties voor het gebruik van videoconferentie overgelaten aan *'practical arrangements'*. In artikel 5, derde lid, Uitvoeringswet vindt dit vertaling in 'een praktische regeling' voor het gebruik van videoconferentie die tussen de rechter die het verzoek heeft uitgedaan en de bevoegde autoriteit van Oekraïne wordt overeengekomen. Het verdient de voorkeur de zittingsrechter daarmee niet te belasten en de uitwerking daarvan zoveel mogelijk in de Uitvoeringswet vorm te geven, zonder daarmee af te doen aan de noodzakelijke ruimte voor de rechter om op basis van de omstandigheden te kunnen beoordelen en beslissen welke maatregelen wel en welke niet nodig zijn ter waarborging van het recht op een eerlijk proces als bedoeld in artikel 6 EVRM.

Uit artikel 9 van het Verdrag en artikel 5, eerste lid, van de Uitvoeringswet volgt dat de rechter ten behoeve van de berechting van de verdachte en/of het horen van een getuige of deskundige per videoconferentie een verzoek om rechtshulp kan uitvaardigen. Uit de bepalingen noch uit de toelichting daarop wordt duidelijk hoe aan deze bepalingen praktisch uitvoering te geven. Moet de uitvaardiging van een verzoek om rechtshulp bijvoorbeeld worden gezien als een beslissing van de rechter-commissaris of een voorzittersbeslissing dan wel een beslissing van de hele combinatie?

Voor het gebruik van videoconferentie is de instemming van de verdachte vereist. Een eenmaal gegeven instemming, kan niet worden ingetrokken (artikel 8, tweede lid, Verdrag). De Raad beveelt aan in de Uitvoeringswet expliciet op te nemen dat de verdachte instemming zal moeten verlenen voordat van videoconferentie gebruik wordt gemaakt, hoe die instemming op een eenduidige wijze dient te worden verleend en dat die instemming niet kan worden ingetrokken (zie ook p. 9 MvT Goedkeuringswet).

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 6 van 18

Zwaarwegende belangen kunnen zich tegen het gebruik van videoconferentie verzetten (artikel 4, vierde lid, Uitvoeringswet). De Raad begrijpt uit de MvT Goedkeuringswet (p. 5) dat uiteindelijk de rechter beslist of van de mogelijkheid van berechting met behulp van videoconferentie gebruik wordt gemaakt. Om te kunnen toetsen of zwaarwegende belangen zich tegen het gebruik van videoconferentie verzetten, zal de rechter behoefte kunnen hebben aan een verhoor van de betrokkene. De verdachte zou zijn medewerking aan dit onderzoek kunnen weigeren. Ook kan hij na een eenmaal gegeven instemming op enig moment weigeren om door middel van videoconferentie te worden gehoord. In beide gevallen zou de rechter gebruik kunnen maken van een bevel tot medebrenging naar een nader te bepalen plaats in Oekraïne waar de verdachte door middel van een videoverbinding kan worden gehoord (vgl. de artikelen 258 en 278, telkens tweede lid, Sv). De Raad werpt de vraag op of dit wordt beoogd dan wel dat de mogelijkheid van een bevel tot medebrenging als hier bedoeld in de Uitvoeringswet uitdrukkelijk zou moeten worden uitgesloten.

In het Verdrag wordt de mogelijkheid van videoconferentie exclusief opengesteld voor Oekraïners die niet kunnen worden uitgeleverd. Mogelijk zullen ook anderen, zoals bijvoorbeeld onderdanen van de Russische Federatie, daarvan gebruik willen maken. Dit roept met het oog op rechtsgelijkheid de vraag op hoe daarmee dient te worden omgegaan. Een aanvulling van de toelichting op dit onderdeel komt de Raad wenselijk voor.

Het verdient aanbeveling in de Uitvoeringswet tot uitdrukking te brengen wat de rechtsgevolgen zijn als videoconferentie voor de gehele duur van de zitting (toch) niet mogelijk blijkt. In gevallen waarin videoconferentie überhaupt niet tot de mogelijkheden behoort, bijvoorbeeld omdat de verdachte met het gebruik daarvan niet instemt of omdat zwaarwegende belangen zich daartegen verzetten,⁹ zou nog kunnen worden gedacht aan de mogelijkheid van een 'schouw', waarbij rechters en de officier(en) van justitie de verdachte in Oekraïne (laten) horen en nabestaanden de ondervraging via een videoverbinding kunnen volgen (vgl. artikel 318 Sv). Daartegen pleit dat in geval van weigering door de verdachte er onnodig veiligheidsrisico's in het leven worden geroepen. In delen van Oekraïne is immers sprake van een gewapende strijd.¹⁰ Bovendien kan worden afgevraagd in hoeverre weigerende verdachten op deze wijze moeten worden gefaciliteerd. Hoewel een beslissing uiteindelijk is voorbehouden aan de rechters die de zaak behandelen, ware het aan te bevelen aan (de wenselijkheid van) deze mogelijkheid aandacht te besteden in de toelichting op de Wetsvoorstellen.

2. *Het recht op rechtsbijstand*

Het EVRM staat volgens de MvT toe dat een verdachte door middel van videoconferentie deelneemt aan het strafproces, mits de wijze waarop de videoverbinding in de praktijk wordt gerealiseerd, ook waar het de toegang tot de raadsman betreft, met voldoende waarborgen is omgeven (MvT Goedkeuringswet, p. 5 e.v.). Er wordt daarbij onder meer verwezen naar het arrest EHRM 5 oktober

⁹ Zoals een zodanige auditieve of visuele handicap van de verdachte dat daardoor redelijkerwijs kan worden verondersteld dat videoconferentie afbreuk doet aan zijn inbreng of positie in het strafproces (artikel 4, vierde lid, Uitvoeringswet).

¹⁰ <https://www.nederlandwereldwijd.nl/reizen/reisadviezen/oekraïne>.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 7 van 18

2006, nr. 45106/04 (Marcello Viola/Italië). Daarin overweegt het EHRM dat in casu is voldaan aan de eisen die gesteld worden aan een eerlijk proces. Het valt de Raad in deze uitspraak op dat “klager” werd bijgestaan door twee raadslieden. Een van de raadslieden was gedurende het proces aanwezig bij klager. De andere raadsman was aanwezig in de zittingszaal. Beide raadslieden konden gedurende het proces op vertrouwelijke wijze met klager communiceren.

Volgens p. 8 van de MvT Goedkeuringswet zal bij het horen van een verdachte via videoconferentie naar verwachting zowel in Nederland als in Oekraïne *een advocaat* van de verdachte aanwezig zijn. Anders dan dat verdachte zich mag laten bijstaan door een raadsman (artikel 8, tweede lid, van het Verdrag) wordt hierover echter in het Verdrag noch in de Uitvoeringswet en toelichting daarop iets geregeld. De Raad acht dit wel aangewezen.

De Raad wijst in dit verband op de wijzigingen in onder meer het Wetboek van Strafrecht en de Overleveringswet (hierna: Olw) als gevolg van de op 1 maart 2017 in werking getreden Wet van 17 november 2016, houdende implementatie van richtlijn nr. 2013/48/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2013 betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel en het recht om een derde op de hoogte te laten brengen vanaf de vrijheidsbeneming en om met derden en consulaire autoriteiten te communiceren tijdens de vrijheidsbeneming (PbEU L294).¹¹ In de Overleveringswet wordt sindsdien ten aanzien van de opgeëiste personen specifiek bepaald dat zij het recht hebben op toegang tot een raadsman zowel in de uitvoerende lidstaat alsook in de uitvaardigende lidstaat in de fase dat betrokkene zich nog in de uitvoerende lidstaat bevindt. Dit recht op toegang tot een raadsman in de uitvaardigende lidstaat met het oog op overleveringsprocedures is nieuw. De rol van een in de uitvaardigende lidstaat aangewezen advocaat in de overleveringsprocedure is ondersteunend van aard. Hij kan de raadsman in de uitvoerende lidstaat informatie en advies verstrekken. De rechtsbijstand in de uitvoerende lidstaat tijdens de procedure van overlevering wordt verleend door de raadsman uit die lidstaat.¹²

Een dergelijke regeling zou mutatis mutandis van toepassing kunnen zijn op onderhavige procedure. Daarmee zou ook problematiek met betrekking tot de procestaal en kennis van de Nederlandse strafwetgeving kunnen worden ondervangen (zie hierna). Als immers een Nederlandstalige raadsman met kennis van het Nederlandse straf(proces)recht de verdediging ter terechtzitting voert, kunnen er geen misverstanden ontstaan over vertaling van standpunten noch over de werking van het van toepassing zijnde rechtssysteem. Wordt evenwel toegestaan dat advocaten zonder Nederlands civiel effect optreden, dan wel onderdeel kunnen uitmaken van een ‘verdedigingsteam’, dan zal hierover een bepaling moeten worden opgenomen. Daarbij zal ook aandacht moeten uitgaan naar eisen die worden gesteld aan de buitenlandse raadsman.

De Raad werpt met betrekking tot het onderwerp rechtsbijstand ten slotte nog de vragen op of beoogd is te voorzien in een mogelijkheid van toevoeging van meer dan twee raadslieden en of Oekraïne (en andere landen) bereid zijn een Nederlandse advocaat tot de verdachte op diens verzoek toe te laten.

¹¹ Stb. 2016, 475.

¹² Zie de artikelen 21a en 43a Olw en Kamerstukken II 2014-2015, 34 257, nr. 3, p. 54 en 55.

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 8 van 18

3. Nabestaanden/benadeelde partijen

Als gevolg van het neerstorten van vlucht MH17 zijn 196 Nederlanders en 102 mensen met een andere nationaliteit omgekomen (MvT Goedkeuringswet, p. 3). Er zal sprake zijn van een groot aantal nabestaanden uit verschillende landen.

Op 1 april 2017 is richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ (PbEU 2012, L 315) in Nederland geïmplementeerd.¹³ Met de implementatiewet zijn nabestaanden onder de definitie 'slachtoffer' gebracht. De slachtofferrechten uit het Wetboek van Strafvordering zijn daarmee ook op nabestaanden van toepassing. Zij hebben recht op informatie, kunnen verzoeken doen met betrekking tot (de vertaling van) processtukken, zij kunnen zich in het strafproces voegen als benadeelde partijen en kunnen het spreekrecht uitoefenen. De Richtlijn geeft de nodige houvast op het gebied van het recht op vertolking en vertaling. Met Artikel II van de implementatiewet zijn wijzigingen aangebracht in de Wet tarieven in strafzaken (Wtis). Op grond van het nieuwe vijfde lid van artikel 1 Wtis, zijn nabestaanden verzekerd van betaalde bijstand door een tolk. Op grond van artikel 51ca Sv juncto artikel 51d Sv zal essentiële informatie op verzoek van nabestaanden vertaald moeten worden. In geval van een geweldsmisdrijf hebben nabestaanden recht op kosteloze gefinancierde rechtsbijstand (artikel 44, vierde lid, Wet op de Rechtsbijstand).

Artikel 12 van het Besluit slachtoffers van strafbare feiten¹⁴ voorziet als maatregel ter bescherming van het slachtoffer met specifieke beschermingsbehoeften onder meer in de mogelijkheid om in de rechtszaal te worden gehoord zonder daar aanwezig te zijn, in het bijzonder door middel van geschikte communicatietechnologie overeenkomstig artikel 131a Sv en artikel 78a van het Wetboek van Strafrecht (Sr). Een uitdrukkelijke regeling of voorziening voor de nabestaanden/benadeelde partijen voor het uitoefenen van het spreekrecht en het geven van een toelichting op de vordering middels een videoconferentie ontbreekt echter, terwijl daaraan in de onderhavige procedures ongetwijfeld behoefte zal zijn. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheid van nabestaanden om de berechting op afstand te kunnen volgen. Op p. 2 van de MvT Uitvoeringswet wordt in dit verband de mogelijkheid beschreven van het *streamen* van videobeelden van de terechtzitting. Dit is tot nu toe binnen de Rechtspraak niet gebruikelijk. Voor zover het strafproces al wordt "uitgezonden" gebeurt dat op initiatief van een omroep die zelf voorziet in de benodigde technische infrastructuur en met inachtneming van de Persrichtlijn 2013 van de Rechtspraak.¹⁵ Mocht hieraan behoefte zijn, dan zal niet alleen moeten worden voorzien in de daarvoor benodigde middelen, maar zullen ook voorschriften en waarborgen daaromtrent in de Uitvoeringswet of een nadere uitvoeringsregeling moeten worden geregeld.

¹³ Stb. 2017, 90.

¹⁴ Stb. 2016, 310.

¹⁵ Zie www.rechtspraak.nl.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 9 van 18

Met betrekking tot de rechtsbijstand aan nabestaanden die zich als benadeelde partij in het strafproces willen voegen, doet zich dezelfde problematiek voor als hiervoor ten aanzien van de rechtsbijstand aan verdachten is beschreven. De nabestaanden zouden zich kunnen wenden tot een eigen, wellicht buitenlandse advocaat. De Raad kan zich evenwel voorstellen dat enkele Nederlandse advocaten worden toegevoegd die de vorderingen van de nabestaanden gebundeld kunnen aanbrengen. Daarmee kunnen niet alleen het eventuele gebrek aan kennis van het Wetboek van Strafvordering van buitenlandse advocaten en mogelijk daarmee gepaard gaande misverstanden gedurende de terechtzitting worden ondervangen, maar kan ook recht worden gedaan aan het criterium als bedoeld in artikel 361, derde lid, Sv.

In de (toelichting op de) Uitvoeringswet zou verduidelijkt kunnen worden in hoeverre de civiele rechtsgang in Nederland voor de nabestaanden openstaat en welke gevolgen dat heeft voor de toepasselijkheid van artikel 421, vierde lid, Sv, dat voorziet in een zelfstandig recht van de benadeelde partij om tegen de beslissing op haar vordering in hoger beroep te gaan bij de civiele rechter. Om onduidelijkheden te voorkomen, beveelt de Raad aan om in de Uitvoeringswet te voorzien in een zogenaamde 'klaplukconstructie'. Vorderingen die een onevenredige belasting van het strafgeding als bedoeld in artikel 361, derde lid, Sv opleveren, zouden op grond daarvan door de strafrechter ter verdere behandeling kunnen worden verwezen naar de civiele rechter. Daarbij dient aandacht uit te gaan naar het toepasselijke (Nederlands) recht en in het bijzonder aan modaliteiten die het strafrecht wel, maar het civiele recht niet kent. De Raad denkt daarbij bijvoorbeeld aan behandeling van de civiele zaak zonder heffing van griffierechten of een verplichting tot procesvertegenwoordiging en aan de schadevergoedingsmaatregel als bedoeld in artikel 36f Sr. Dit alles parallel aan de strafzaak.

Ten aanzien van eventuele schadevergoedingsmaatregelen werpt de Raad de vraag op hoe de executie daarvan, bij gebrek aan specifieke bepalingen daaromtrent in de Uitvoeringswet, in de praktijk vorm zou moeten krijgen. Zal de Nederlandse Staat opgelegde betalingsverplichtingen incasseren in het buitenland? Keert het Schadefonds Geweldsmisdrijven voorlopige uitkeringen uit aan nabestaanden? En is de voorschotregeling als bedoeld in artikel 36f, zevende lid, Sr van toepassing? Als dit niet wordt beoogd, zouden deze regelingen uitdrukkelijk uitgesloten moeten worden. Wordt dit wel beoogd, dan ware het aan te bevelen dit in de toelichting op de Wetsvoorstellen tot uitdrukking te brengen.

4. Verstek

In de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet (de "MvT Goedkeuringswet") wordt overwogen (p. 11):

"In het geval dat een verdachte niet zou instemmen met de gebruikmaking van videoconferentie, bestaat nog de mogelijkheid dat hij een advocaat bepaaldelijk machtigt om hem te vertegenwoordigen in het proces in Nederland. Als de verdachte ook dat niet zou doen, zal sprake zijn van een behandeling bij verstek."

De Raad mist hier de scenario's dat een verdachte afreist naar Nederland om zijn proces bij te wonen, dan wel wordt aangehouden en uitgeleverd door een ander land.

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 10 van 18

Volgens artikel 14, tweede lid, onder c, van het Verdrag wordt niet als verstekvonnis beschouwd een in hoger beroep gewezen uitspraak bij verstek die is gewezen nadat dit hoger beroep in eerste aanleg is ingesteld door de verdachte. Deze afwijking van de gangbare procesregels in het Wetboek van Strafvordering vraagt om een toelichting.

In het Verdrag ontbreekt een bepaling overeenkomstig artikel 280, tweede lid, Sv. Kan het verstek tussentijds gezuiverd worden? En zo ja, wat is het gevolg daarvan? Wat te doen wanneer de verdachte tussentijds alsnog verschijnt in de procedure (in eerste aanleg of in hoger beroep)? Dient de procedure dan opnieuw te worden aangevangen of zal deze kunnen worden voortgezet in de stand waarin deze zich bevond?

In artikel 14, vierde lid, van het Verdrag wordt bepaald dat Oekraïne ervoor zorgt dat de veroordeelde persoonlijk in kennis wordt gesteld van het verstekvonnis. De wijze van betekening door Oekraïne wordt niet nader uitgewerkt in het Verdrag, terwijl de gevolgen voor de betrokkene aanzienlijk zijn (vgl. artikel 14, tweede lid, onder d, van het Verdrag). Dient te worden getoetst of de veroordeelde persoonlijk in kennis is gesteld en zo ja, op welke wijze en door wie? De Raad kan zich voorstellen dat aanvullende betekeningvoorschriften nodig zijn of dat in ieder geval wordt geëxpliciteerd dat van het Openbaar Ministerie extra inspanningen worden verlangd die niet wettelijk zijn voorgeschreven. Wat dit laatste betreft zou gedacht kunnen worden aan publicatie in dagbladen in de landen waar de verdachten gelet op hun nationaliteit of laatste woon- of verblijfplaats zouden kunnen verblijven, communicatie via *Facebook* of andere *social media* en/of via familieleden.

5. Uitzondering op hoorplicht van artikel 552aa, tweede lid, Sv

In artikel 3, derde lid, van de Uitvoeringswet wordt artikel 552aa, tweede lid, Sv buiten toepassing verklaard indien degene op wie het verzoek betrekking heeft zich buiten Nederland bevindt. Dit wordt niet nader toegelicht.

Artikel 552aa, tweede lid, Sv houdt in dat degene op wie een verzoek tot overname van strafvervolgning betrekking heeft daaromtrent door de officier van justitie wordt gehoord, althans daartoe behoorlijk opgeroepen, indien het verzoek op een verdrag is gegrond en de bevoegdheid tot strafvervolgning voor Nederland uit dat verdrag volgt. Het voorschrift is gebaseerd op artikel 17 van het Europees Overdrachtsverdrag. De bedoeling van dit artikel is dat de verdachte het recht moet hebben te worden gehoord of in ieder geval in de gelegenheid moet worden gesteld de naar zijn mening van belang zijnde argumenten naar voren te brengen, voordat een beslissing op het verzoek wordt genomen. In het Toelichtend rapport inzake het Europees Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolging¹⁶ wordt hierover overwogen:

“Deze bepaling berust aan de ene kant op de noodzaak het recht van het individu zich te verdedigen te eerbiedigen, aangezien de beslissing – zelfs wanneer die binnen de bevoegdheid

¹⁶ Kamerstukken II 1979-1980, 15 971 (R 1133), nr 5, p. 25 en 26.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 11 van 18

van een bestuurlijke autoriteit ligt – de uitkomst van de strafzaak in belangrijke mate kan beïnvloeden; aan de andere kant vindt die bepaling haar oorzaak in de wenselijkheid dat de door de verzoekende staat verschaftte gegevens worden aangevuld en, indien nodig, door de desbetreffende persoon worden weersproken, opdat zoveel mogelijk de kans wordt uitgesloten dat beslissingen worden gegeven op grond van misleidend bewijsmateriaal, hetgeen in een later stadium aanleiding zou kunnen vormen tot intrekking van de inwilliging van het verzoek.”

In een aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa met betrekking tot de toepassing van het Europees Overdrachtsverdrag wordt over deze hoorplicht opgemerkt:¹⁷

“The Committee of Ministers (...) recommends the governments of member states (...) to interpret Article 17 in a way as to ensure that the suspected person is heard by the requested state, if he is present in its territory or that of a third state, and by the requesting state, whatever the foundation of its competence, if he is present in the latter’s territory.”

De Raad begrijpt de aanbeveling zo dat het horen van de betrokkene *door de ontvangende staat* (in casu Nederland) alleen is voorgeschreven indien de betrokkene zich bevindt ofwel in de ontvangende staat ofwel in een derde staat, niet zijnde de verzoekende staat. Bevindt de betrokkene zich in de verzoekende staat, dan dient gewaarborgd te zijn dat hij door deze staat wordt gehoord.

Volgens deze aanbeveling zou de officier van justitie bij toepassing van artikel 17 van het Europees Overdrachtsverdrag de verdachte dus ook moeten horen indien hij zich bevindt op het grondgebied van een derde staat. De officier van justitie zal de verdachte, die zich in het buitenland bevindt, kunnen oproepen volgens de regels uit de vijfde afdeling van het vijfde boek van het Wetboek van Strafvordering. Het verhoor door de officier van de verdachte die zich in het buitenland bevindt en die niet in staat is naar Nederland te komen, kan geschieden middels kleine rechtshulp. Bevindt de verdachte zich nog in de verzoekende staat dan kan het verhoor plaats vinden door de autoriteiten aldaar. Daarvan kan een proces-verbaal worden opgemaakt dat aan de Nederlandse autoriteiten wordt overhandigd tezamen met het verzoek en de daarbij behorende stukken.

Voor zover Nederland originele rechtsmacht heeft, is er geen verzoek tot overname van strafvervolgning en een beslissing daarop van de minister nodig. In dat geval vindt artikel 552aa, tweede lid, Sv geen toepassing.¹⁸ De Raad beveelt aan dit in de MvT Uitvoeringswet tot uitdrukking te brengen. Daarnaast is het de Raad niet duidelijk waarom de verplichting om de betrokkene te horen hier ‘zonder meer’ wordt geschrapt. Nu lijkt het immers zo dat voor verdachten (derhalve ook voor zover Nederland geen originele rechtsmacht zou hebben) er in het geheel geen hoorplicht bestaat. Dat behoeft nadere uitleg.

¹⁷ Recommendation No. R (79) 12 of the Committee of Ministers to member states concerning the application of the Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters (onder I, sub 2a).

¹⁸ Zie bijvoorbeeld HR 23 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2001:AD4463.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 12 van 18

6. Procestaal

Op p. 2 van de MvT Uitvoeringswet wordt overwogen:

“Omdat het gaat om een Nederlands strafproces is het uitgangspunt dat het proces in de Nederlandse taal zal plaatsvinden. Vanwege de internationale aspecten van de zaak en de vele nabestaanden die geen Nederlands verstaan of spreken, zal worden bekeken welke mogelijkheden er zijn om tijdens het proces ook de Engelse taal te gebruiken.”

De Raad constateert dat de Uitvoeringswet niet voorziet in een bijzondere wettelijke grondslag om de Engelse taal als procestaal te gebruiken. De Hoge Raad heeft in zijn arrest HR 4 juli 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA6375, NJ 2000, 581 bepaald dat als regel geldt dat het onderzoek ter terechtzitting in de Nederlandse taal dient plaats te hebben en dat de uitspraak in de Nederlandse taal dient te zijn gesteld (r.o. 10.2). De Raad beveelt aan om in de Uitvoeringswet een bepaling over de te voeren procestaal op te nemen teneinde verwarring daarover te voorkomen.

De Raad is daarbij geen voorstander van het opnemen van een regeling die voorschrijft dat de Engelse taal als procestaal wordt gevoerd. Dit zal kunnen leiden tot misverstanden over de betekenis van Nederlandse juridische begrippen. Bovendien vergt dit veel van de Nederlandse (professionele) procesdeelnemers en de voor de verslaglegging verantwoordelijke griffier(s).

De Raad adviseert met klem dat aan de voorzitter die de zaak behandelt ter vrije beoordeling de bevoegdheid wordt gegeven om onderdelen van het proces in de Engelse taal te voeren. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de uitoefening van het spreekrecht door nabestaanden met die behoefte. De mogelijkheid om tijdens onderdelen van het proces een andere procestaal te voeren, zal van invloed zijn op de selectie van rechters die de zaken behandelen.

7. Vertolking en vertaling

De Raad merkt op dat uit artikel 8, vijfde lid, onder d, van het Verdrag volgt dat Oekraïne op verzoek van Nederland of van de verdachte ervoor zorg draagt dat de verdachte door een tolk wordt bijgestaan. Op de Nederlandse strafprocedure is de Wet beëdigde tolken en vertalers (Wbtv) van toepassing. Dat heeft tot gevolg dat in beginsel steeds een beëdigd tolk (of vertaler) uit het Register beëdigde tolken en vertalers dient te worden ingezet (de afnameplicht van artikel 28 Wet beëdigde tolken en vertalers). Aan beëdigd tolken en vertalers die in het Rbtv zijn ingeschreven, worden eisen aan kwaliteit en integriteit gesteld, zij zijn gebonden aan een gedragscode en vallen onder de werking van een wettelijke klachtprocedure. Het is de vraag hoe de wettelijke afnameplicht van artikel 28 Wbtv zich verhoudt tot het uitgangspunt dat in de gevallen als beschreven in artikel 8, vijfde lid, onder d, van het Verdrag de uitvoering van de tolkbijstand wordt overgelaten aan de autoriteiten van Oekraïne. Dit roept, mede in het licht van het in artikel 6 EVRM gegarandeerde recht op een eerlijk proces, de vraag op en zo ja hoe de Nederlandse rechter de professionaliteit van de tolk kan en/of moet toetsen en/of welke (rechts)gevolgen het afwijken van de afnameplicht als bedoeld in artikel 28 Wbtv heeft voor de strafzaak. Een nadere beschouwing over dit vraagstuk acht de Raad aangewezen.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 13 van 18

Voorts werpt de Raad de vraag op of de schaarste aan Oekraïense tolken die onder de werking van de Wbtv vallen,¹⁹ wellicht kan worden ondervangen door tijdens de berechting gebruik te maken van simultaan tolken, waarbij enkele tolken meerdere procesdeelnemers bedienen door gebruik te maken van audioverbindingen (het zogenaamde congresstolken). Dit brengt niet alleen mee dat aanpassingen van de zittingszaal en aanschaf van bijbehorende middelen en apparatuur nodig is. Ook vraagt de Raad zich af of er voldoende beëdigde tolken in het Rbtv zijn opgenomen die over de expertise beschikken om op deze wijze simultaan te tolken (in talen Oekraïens, Russisch en Engels) en die elkaar tijdens intensieve zittingsdagen tijdig kunnen afwisselen. Overigens geldt dit temeer voor tolken die op grond van artikel 8, vijfde lid, onder d, van het Verdrag door Oekraïne worden ingezet. De Raad sluit niet uit dat voor de vertolking en vertaling in de onderhavige procedure speciale voorzieningen moeten worden getroffen die aanzienlijke kosten met zich zullen brengen.

8. Bevoegdheid rechtbank Den Haag en gerechtshof Den Haag

Uit artikel 2 Uitvoeringswet volgt dat de rechtbank Den Haag bevoegd is tot kennisneming van de strafbare feiten als bedoeld in het Verdrag. Uit het gegeven dat in andere onderdelen van de Uitvoeringswet aansluiting wordt gezocht bij artikel 15 Wet internationale misdrijven lijkt te kunnen worden afgeleid dat beoogd is een exclusieve bevoegdheid voor rechtbank Den Haag te vestigen. Nu Nederland ook originele rechtsmacht heeft en op grond van de gangbare regels voor de relatieve competentie in zoverre ook andere gerechten bevoegd zijn de zaken te behandelen, verdient het aanbeveling die exclusieve bevoegdheid meer expliciet in de Uitvoeringswet tot uitdrukking te brengen. Datzelfde geldt voor het exclusief bevoegde gerechtshof Den Haag.

9. Inzet van 'reservisten'

Vanwege de te verwachten omvang en duur van het proces zullen er rechters beschikbaar moeten zijn die de rechters uit de zittingscombinatie kunnen vervangen. Deze zogenaamde 'reservisten' zijn niet belast met de beslissing in de concrete zaak. Met het oog op het (spoedig) kunnen vervangen van rechters uit de zittingscombinatie is van belang dat de 'reservisten' niet alleen van de inhoud van het procesdossier op de hoogte zijn en in toga aanwezig zijn ter terechtzitting, en daar het recht hebben vragen te stellen, maar ook dat zij kunnen deelnemen aan het debat in raadkamer. De Raad beveelt aan om duidelijk te maken dat de 'reservisten' deze bevoegdheden hebben.

¹⁹ Volgens www.bureauwbv.nl zijn er slechts vier beëdigd tolken in het Rbtv en één tolk op de Uitwijklijst, die volgens hun vermelding in deze overzichten overigens enkel tolken in de taalrichtingen Nederlands > Oekraïens en vice versa en niet ook in de taalrichtingen Engels > Oekraïens en vice versa.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 14 van 18

WERKLAST

Op de Rijksbegroting is voor de vervolging en berechting van MH17-zaken vanaf 2018 een afzonderlijke post van 9 miljoen euro per jaar gereserveerd.²⁰ Naar verwachting zullen relatief weinig zaken onder de werking van het Verdrag vallen. Deze zaken zullen echter bijzonder grote (financiële) gevolgen hebben voor de organisatie van de Rechtspraak. Hieronder worden enkele aspecten genoemd, die elkaar deels overlappen. De kosten van deze en andere elementen zijn naar verwachting substantieel maar op dit moment nog niet concreet te schatten. Zodra er meer duidelijkheid is over vorm en inhoud van het proces, bijvoorbeeld in termen van aantallen verdachten en keuze van huisvesting voor het proces, zal de Raad de kosten ramen. De Raad gaat ervan uit dat deze volledig, buiten de normale financieringssystematiek, door uw ministerie worden vergoed. De eerste kosten worden reeds in 2018 gemaakt.

a. Rechters en juridisch ondersteuners

De omvang van het proces zal naar alle waarschijnlijkheid ertoe leiden dat een (ruime) pool van rechters en juridisch ondersteuners voor langere tijd is uitgeroosterd. Zij zullen dus geen 'reguliere' zaken behandelen. Omdat zij geen reguliere zaken behandelen, en de Rechtspraak grotendeels wordt gefinancierd op basis van het aantal behandelde zaken, zullen de inkomsten van de Rechtspraak afnemen terwijl de (salaris)kosten ongewijzigd blijven.

b. Huisvesting

Het proces zal volgens het voorstel plaatsvinden in de rechtbank Den Haag. De reguliere huisvesting van de rechtbank biedt echter onvoldoende capaciteit en onvoldoende faciliteiten voor een proces van dit karakter en deze omvang. Dit hangt samen met het naar verwachting grote aantal procespartijen, waaronder waarschijnlijk veel nabestaanden, de infrastructuur voor de benodigde tolken en de grote belangstelling van (internationale) media en publiek (op de tolken wordt onder e. specifiek ingegaan). Dit betekent een ander pand waar de berechting feitelijk zal plaatsvinden dan het gerechtsgebouw van rechtbank Den Haag. Dit brengt kosten met zich mee zoals huur en aanleg van faciliteiten (bijvoorbeeld de inrichting van de zittingszaal).

c. Beveiliging

Het betreft een proces over een feit met een zeer grote impact en (daarmee) met het hoogste risicoprofiel. Het spectrum van veiligheidsmaatregelen moet op dit niveau worden afgestemd. Dit geldt voor zowel de fysieke veiligheid (bijvoorbeeld beveiligingspoorten en beveiligers) als de digitale veiligheid (bijvoorbeeld het extra beveiligen van de digitale infrastructuur). Om te voorzien in de digitale veiligheid zullen mogelijk vergaande technische maatregelen nodig zijn. Daar zijn dan grote kosten mee gemoeid.

²⁰ Kamerstukken II 2016-2017, 34 775-VI, nr. 2, p. 23, 26 en 58, MvT Goedkeuringswet, p. 6 en MvT Uitvoeringswet, p. 5.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 15 van 18

d. Facilitaire diensten

Waarschijnlijk zal er – naast andere belangstellenden – sprake zijn van een zeer groot aantal nabestaanden van verschillende nationaliteiten dat als benadeelde partij of spreekgerechtigde wenst deel te nemen aan het strafproces. De procesdeelnemers dienen in staat gesteld te worden om het proces te kunnen volgen, zowel ter zitting als daarbuiten. Dit stelt bijzondere eisen aan de informatievoorziening, huisvesting en de orde ter zitting. De faciliteiten en de bodedienst dienen daarop te worden afgestemd. Dit vereist de beschikbaarheid van voldoende, meertalige bodes en de inrichting en aparte ruimtes voor bijvoorbeeld slachtoffers. Voor de media dient werkruimte aanwezig te zijn met alle benodigde audiovisuele verbindingen.

e. Vertolking en vertaling

Enerzijds moeten tolken worden ingezet voor de berechting van de verdachten zelf, anderzijds moeten tolken worden ingezet voor de benadeelde partijen (nabestaanden van slachtoffers). Met name bij die laatsten zullen mogelijk veel verschillende talen getolkt moeten worden (zie ook onder b.).

De kosten voor de voorzieningen die getroffen moeten worden om dit mogelijk te maken, zullen naar verwachting aanzienlijk zijn. Er zal moeten worden voorzien in een geluidsdichte tolkenkamer, voldoende koptelefoons van goede kwaliteit en andere daarmee samenhangende apparatuur, een livestreammogelijkheid en ondertitelingsdiensten voor de livestream. Kosten die samenhangen met de vertaling van informatie aan de procesdeelnemers en van essentiële stukken moeten eveneens in aanmerking worden genomen.

Al deze kosten zijn directe kosten. Daarnaast zijn er ook indirecte kosten. Een zaak waarin getolkt moet worden, duurt langer dan een zaak waarin dit niet het geval is. Die kosten zullen tot uitdrukking komen bij bepaling van de (totale) zittingsduur van het proces.

f. Videoconferentie

Eventuele verdachten die zich niet op Nederlands grondgebied bevinden, moeten via videoconferentie kunnen worden berecht, aldus het Verdrag, dat in de mogelijkheid van videoconferentie voorziet bij verdachten op Oekraïens grondgebied. Andere procespartijen moeten ook via videoconferentie kunnen deelnemen. Dus dat zal technisch mogelijk moeten zijn. En vanzelfsprekend op een technisch veilige manier moeten plaatsvinden. Uit het tot stand brengen van een dergelijke beveiligde verbinding zullen kosten voortvloeien.

g. Projectorganisatie

Om het proces mogelijk te maken zal veel georganiseerd moeten worden vanwege de punten a. tot en met f. Dit zal niet met de bestaande organisatie kunnen. Er zal een projectorganisatie moeten worden opgericht die kosten met zich meebrengt.

Een belangrijk onderdeel van die projectorganisatie is de informatievoorziening naar publiek en media. De aandacht van het publiek en van de media, in de eerste plaats maar niet uitsluitend uit landen die op enigerlei wijze bij de ramp betrokken waren, zal zeer groot zijn. Dit betekent dat er een grotere capaciteit noodzakelijk is voor de communicatie dan in andere strafzaken. Voor het bijwonen of volgen van de procesgang en van zittingen door het publiek en vertegenwoordigers van de media moeten maatregelen worden getroffen die aanvullend zijn op wat bij strafzaken gebruikelijk is.

CONCLUSIE

De Raad voor de rechtspraak onderkent het belang van het Wetsvoorstel. Het Wetsvoorstel stuit in zijn huidige vorm echter op een aantal bezwaren. De Raad vraagt u daarom om het Wetsvoorstel op de in dit advies genoemde onderdelen te verduidelijken en aan te passen.

TOT SLOT

Indien na het uitbrengen van dit advies de Wetsvoorstellen op belangrijke onderdelen worden gewijzigd of indien uit nadere uitvoeringsregelgeving belangrijke werklastgevolgen voortvloeien, dan wordt de Raad graag in de gelegenheid gesteld daarover aanvullend te adviseren. Met het oog op de voorbereiding van de gerechten op de invoering van de Wetsvoorstellen, stelt de Raad er prijs op als hij geïnformeerd wordt over de indiening van de Wetsvoorstellen bij de Tweede en de Eerste Kamer en de plaatsing van de definitieve wetstekst in het *Staatsblad*. Ook eventuele nadere regelgeving volgend op deze Wetsvoorstellen met gevolgen voor de rechtspleging valt binnen het adviesrecht van de Raad. Voor zover van toepassing, ontvangt de Raad graag een adviesaanvraag voor deze nadere regelgeving.

Hoogachtend,

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 17 van 18

BIJLAGE: WETSTECHNISCH EN REDACTIONEEL COMMENTAAR

- Artikel 14, tweede lid, onder b, van het Verdrag kan zo worden gelezen dat elke uitspraak die volgt op “een verhoor” van de verdachte dat door middel van videoconferentie “op enig moment” heeft plaatsgehad niet zal worden beschouwd als verstekvonnis. Het ware aan te bevelen in de toelichting op de wetsvoorstellen nadere aandacht te besteden aan de reikwijdte van deze bepaling.
- Op p. 10 van de MvT Goedkeuringswet wordt bij de bespreking van artikel 10 van het Verdrag herhaaldelijk gesproken van de “Nederlandse raadsman”. Hoewel het in de terminologie “Nederlandse” versus “buitenlandse” advocaten duidelijk is wat er wordt bedoeld, heeft een persoon niet Nederlands te zijn om in Nederland als raadsman te kunnen optreden.
- De Raad constateert dat op p. 14 van de MvT Goedkeuringswet bij de bespreking van artikel 14, tweede lid, van het Verdrag telkens wordt gesproken van “verdachte”, terwijl de betrokkene in artikel 14 van de verdragstekst als “veroordeelde” wordt aangeduid. Dit wekt verwarring en behoeft nadere uitleg.
- Op p. 3 van de MvT Uitvoeringswet wordt overwogen:

“Het is aan de (Nederlandse) rechter om te beslissen of van de mogelijkheid van het terechtstaan per videoconferentie gebruik wordt gemaakt.”

Indien bedoeld is dat (uitsluitend) de Nederlandse rechter beslissingsbevoegd is, wordt in overweging gegeven de haakjes in deze zin te verwijderen. Indien er echter een buitenlandse rechter is die daarover mede gaat zal de regeling met betrekking tot de gedeelde verantwoordelijkheid moeten worden uitgewerkt in termen van bevoegdheidsverdeling/eindverantwoordelijkheid.

- Op p. 4, laatste alinea van par. 2.2 van de MvT Uitvoeringswet dient “(...) bij verstek worden veroordeeld” te worden vervangen door “(...) bij verstek worden berecht”.
- Op p. 7 van de MvT Uitvoeringswet ontbreekt het stellen van vragen door de verdachte aan de benadeelde partij in de passage:

“De verdachte zal derhalve in staat zijn om het voorhouden van de stukken en het ondervragen van getuigen te volgen en kan ook zelf vragen stellen aan die getuigen of deskundigen. Ook zal de verdachte kunnen volgen wat nabestaanden die van hun spreekrecht gebruik maken, eventueel naar voren brengen.”

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum
kenmerk
pagina 18 van 18

- De navolgende zinsnede op p. 7 van de MvT Uitvoeringswet over het spreekrecht van nabestaanden komt de Raad als strijdig met de onschuldpresumptie voor:

"Zodoende komen de gevolgen van het misdrijf dat de verdachte ten laste is gelegd in beeld en draagt dit er mogelijk aan bij dat de verdachte (beter) gaat beseffen wat hij heeft gedaan."